

DƯỢC LÝ THUỐC GIẢM ĐƯỜNG HUYẾT

Đối tượng: *Sinh viên y khoa, Hệ chính quy, Năm 3*

Thời lượng giảng: tiết

ThS. BSCK1. Phạm Phương Phi
BM Dược lý – Khoa Y
Đại Học Y Dược Tp. HCM

Mục tiêu học tập

Sau khi học, sinh viên có thể trình bày được (về thuốc giảm đường huyết):

1. Phân định các nhóm thuốc
2. Các đặc điểm căn bản về dược động học
3. Các đặc điểm căn bản về dược lực học

Nội dung

- I. Khái niệm căn bản & thuật ngữ
- II. Tổng quan về các nhóm thuốc
- III. Dược động học: *Số phận thuốc*
- IV. Dược lực học: *Cơ chế tác động*
- V. Thông điệp quan trọng

I. Căn bản & thuật ngữ

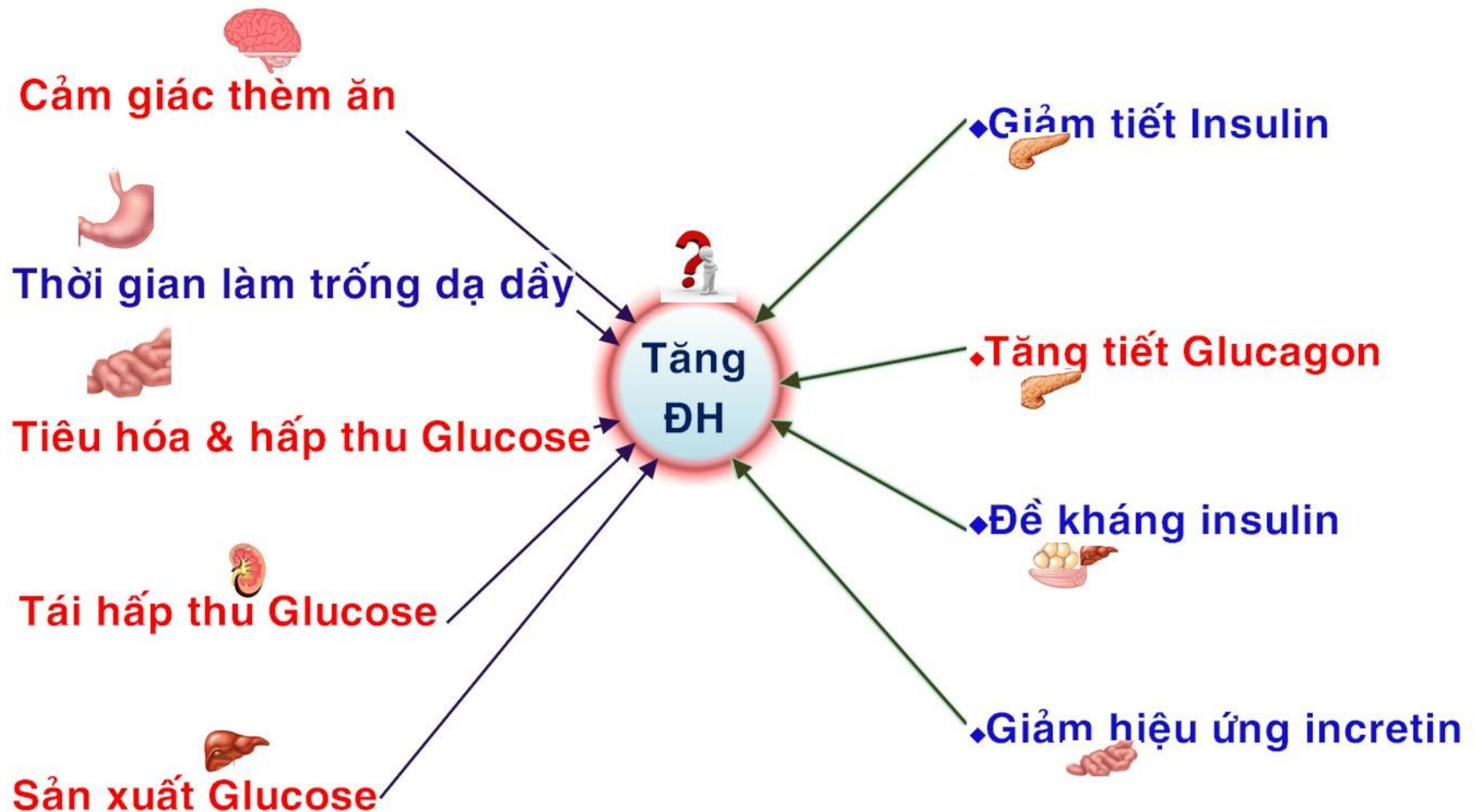
Thuật ngữ

- **NPH** = Neutral protamine Hagedorn
- **AMPK** = AMP-activated protein kinase: an enzyme that plays a role in cellular energy homeostasis.
- **SGLT2** = Sodium-glucose transporter 2

Các yếu tố bệnh sinh của tăng ĐH/ ĐTĐ loại 2

Nguồn thu vào

Rối loạn khả năng điều hòa

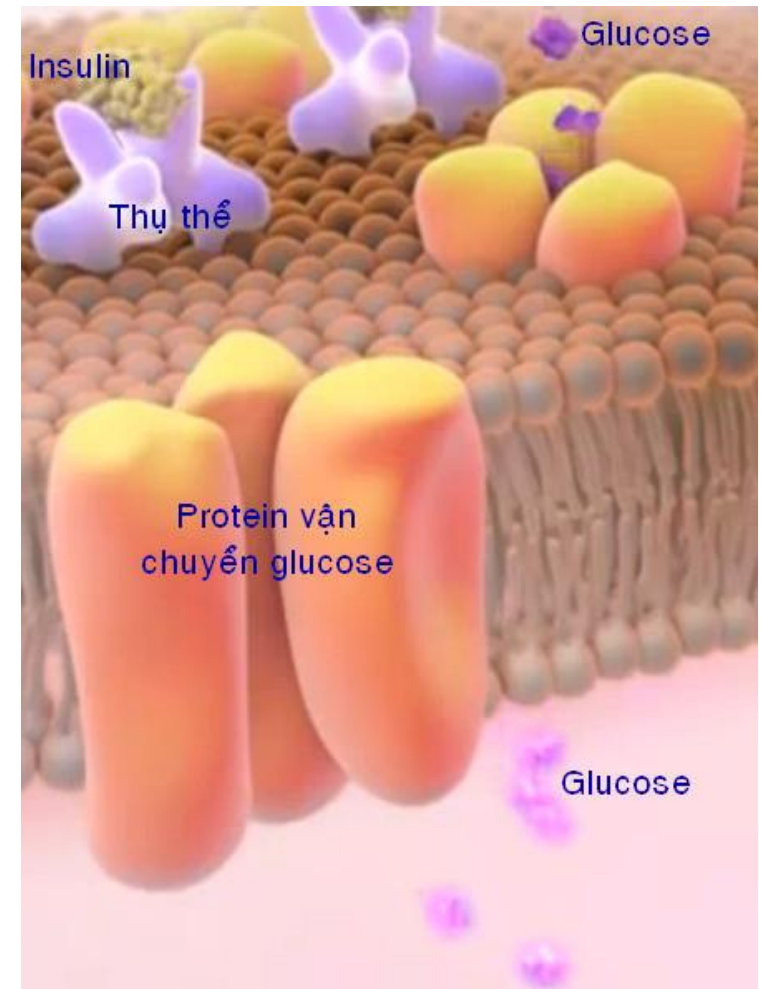
Chú thích màu

— Tăng, kích thích — Giảm, ức chế

Sự đề kháng Insulin

- Là tình trạng thụ thể insulin trên TB mô đích (*gan, cơ bắp, mỡ*) bị “*trơ*” với insulin:

- *Có insulin trong máu*
- *Nhưng không phát huy được tác dụng điều hòa ĐH/ mô đích*

Insulin = **chìa khóa** – Thụ thể = **ổ khóa**
– Ngõ vào TB của glucose = **cánh cửa**

Hiệu ứng incretins

- Là hiện tượng glucose dùng **đường uống** kích thích tiết insulin mạnh hơn khi **tiêm mạch**.
- **Cơ chế:** do tác động của **incretins** (**GLP-1** & *GIP*), là nội tiết tố tiết ra từ TB ruột khi tiếp xúc glucose → nhanh chóng được bất hoạt/ *dipeptidyl peptidase-IV* (**DPP-IV**)

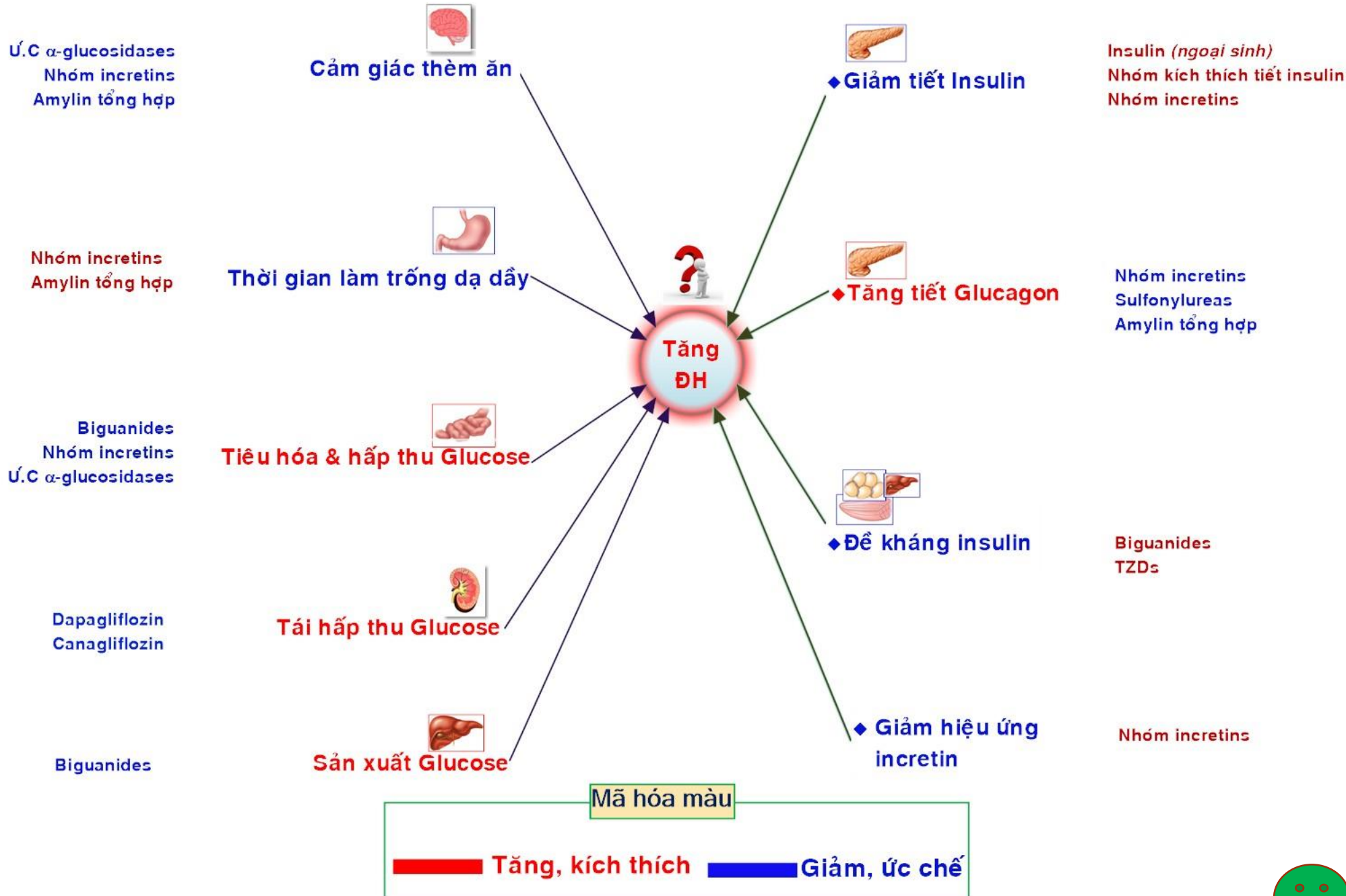

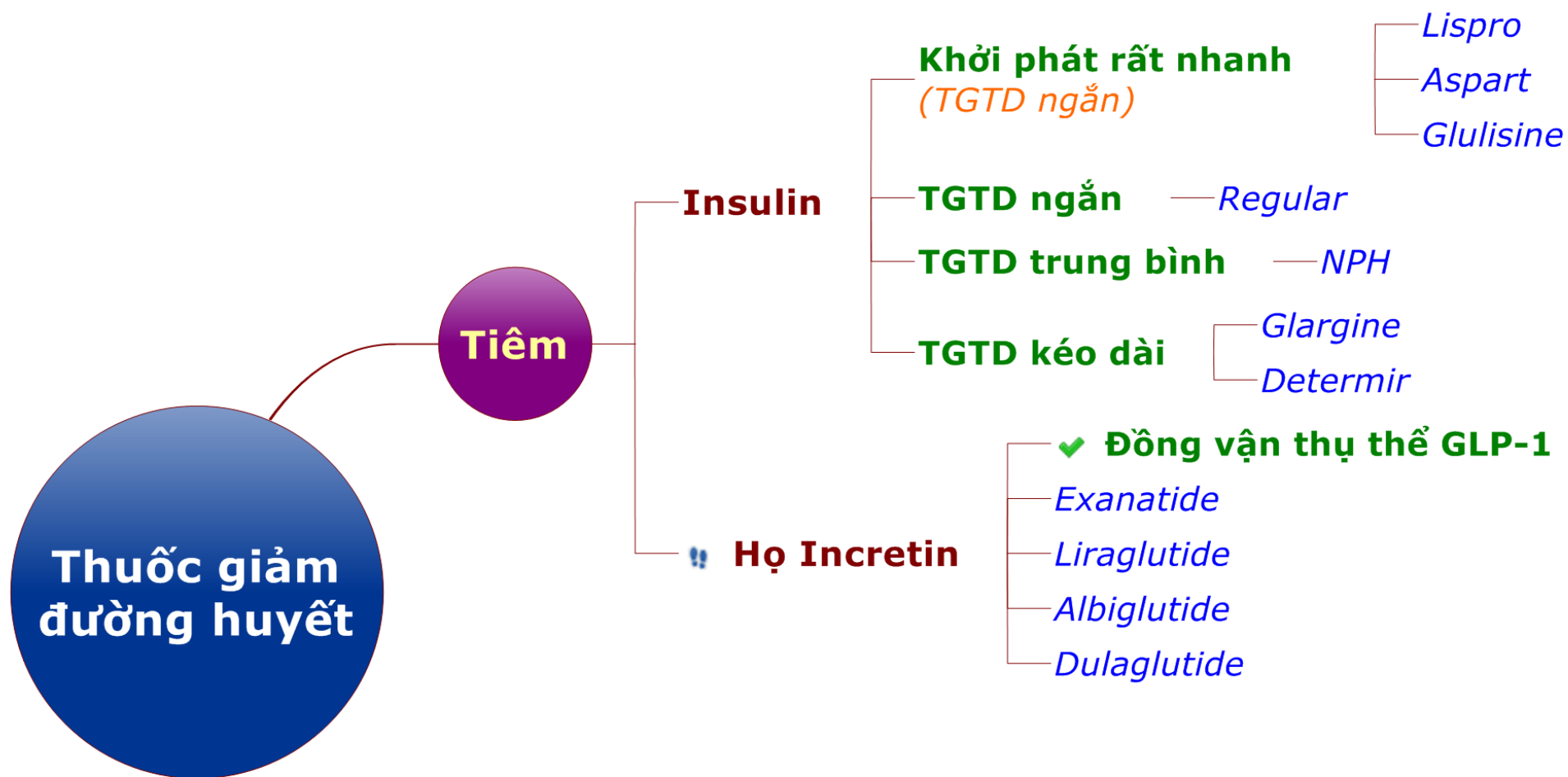
II. Tổng quan về các nhóm thuốc

Nguồn thu vào

Rối loạn khả năng điều hòa

Thuốc giảm đường huyết

Uống

↑ Xuất tiết Ins

Sulfonylureas

✗ 1st

? Tolbutamide
 Chlorpropamide
 Tolazamide
 Acetohexamide

✓ 2nd

Glyburide
 Glipizide
 Glimepiride
 Gliclazide

Meglitinides (Glinides)

Repaglinide
 Mitiglinide
 Nateglinide

↓ Đề kháng Ins

Biguanides

✗ Phenformin
 Metformin

Thiazolidin-ediones (TZD)

Rosiglitazone
 Pioglitazone

Họ Incretin

⊘ DPP-IV

Sitagliptin
 Saxagliptin
 Linagliptin
 Alogliptin
 Vildagliptin

↓ Hấp thu glu/ruột

⊘ Alpha-glucosidases

Acarbose
 Miglitol

↓ Tái hấp thu glu/ thận

Canagliflozin
 Dapagliflozin
 Empagliflozin

Thuốc khác

Hỗ trợ Amylin

Pramlintide

? Dopamine agonist

Bromocriptine

? Bile acid sequestrant

Colesevelam hydrochloride

Insulin ngoại sinh – *Phân loại*

❖ Theo thời gian tác dụng:

1. *Khởi phát nhanh*
2. *TGTD ngắn*
3. *TGTD trung bình*
4. *TGTD kéo dài*

❖ Theo sinh lý bệnh & mục tiêu điều trị:

1. Insulin tạo nền (Basal)
2. Insulin theo bữa ăn (Prandial)

III. Dược động học: *Số phận thuốc*

Đặc điểm dược động học

Nhóm	Hấp thu	Phân bố	Chuyển hóa	Bài xuất	Lưu ý
Tăng tiết insulin					
Sulfonylurea	Nhanh (50%); TĂ giảm HT	90-99% gắn protein (alb); qua nhau; SM?	Gan	Thận (có dạng nguyên)	Thận trọng/ ở BN suy gan, suy thận Không an toàn/ thai, bú mẹ
Meglitinides	Nhanh (56-73%)	98% gắn protein; SM? Nhau?	Gan (CYP3A4, 2C9) , thận	Mật , nước tiểu	Tương tác thuốc! không cần chỉnh liều/ suy thận. Không an toàn/ thai, bú mẹ
Giảm đề kháng insulin					
Biguanides (metformin)	50-60%	Không gắn protein	Không chuyển hóa/ gan	Thận (nguyên dạng)	Cẩn trọng/ suy thận; Khá an toàn/ thai, bú mẹ
Thiazolidinediones (TZD)	Nhanh (100%)	98 % gắn alb	Gan (CYP2C8 , CYP2C9)	Pioglitazone/ gan, thận; Rosiglitazone dạng bất hoạt/ thận	Không cần chỉnh liều/ suy thận Không an toàn/ thai; Thận trọng cho bú mẹ

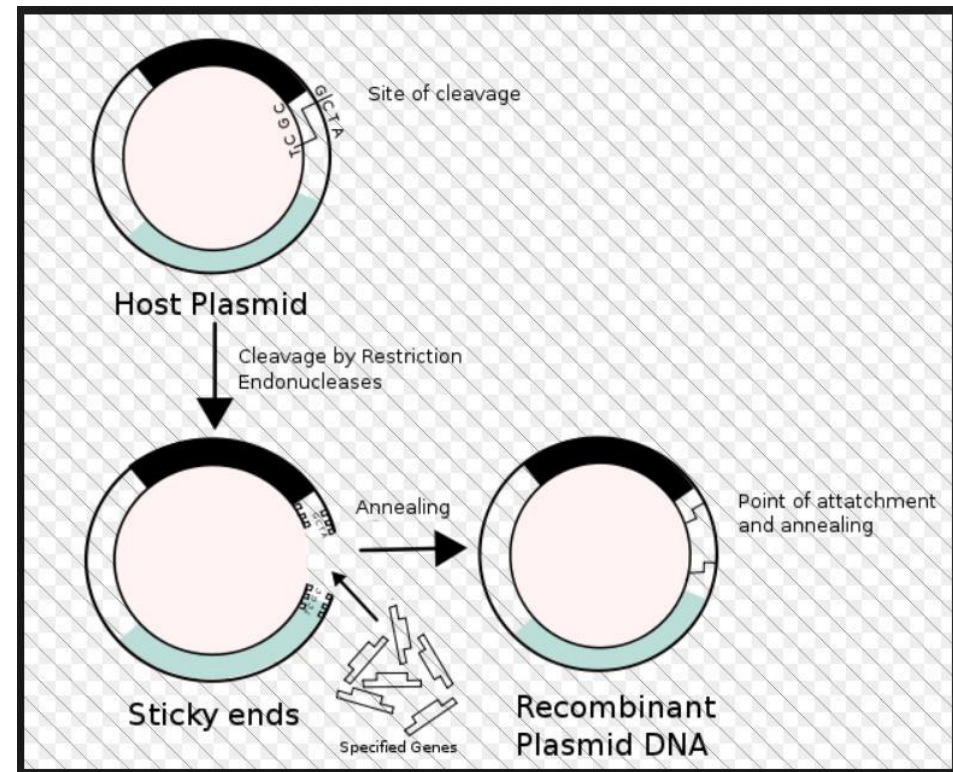
Đặc điểm dược động học (tt)

Nhóm	Hấp thu	Phân bố	Chuyển hóa	Bài xuất	Lưu ý
Ức chế tái hấp thu glucose tại thận	Tốt, T.Ă không ảnh hưởng	99% gắn albumin	Gan (<i>liên hợp</i> , CYP3A4)	Phân, nước tiểu	
Ức chế men DPP-IV	Nhanh (87%)	Rộng, 38% gắn protein	Gan (ít)	Nước tiểu / dạng nguyên; phân	
Ức chế α - glucosidases	<2%/ dạng hoạt tính; ~35%/ chất CH		Tại đường TH	Phân, nước tiểu	Tác động tại chỗ

Insulin ngoại sinh: *nguồn gốc*

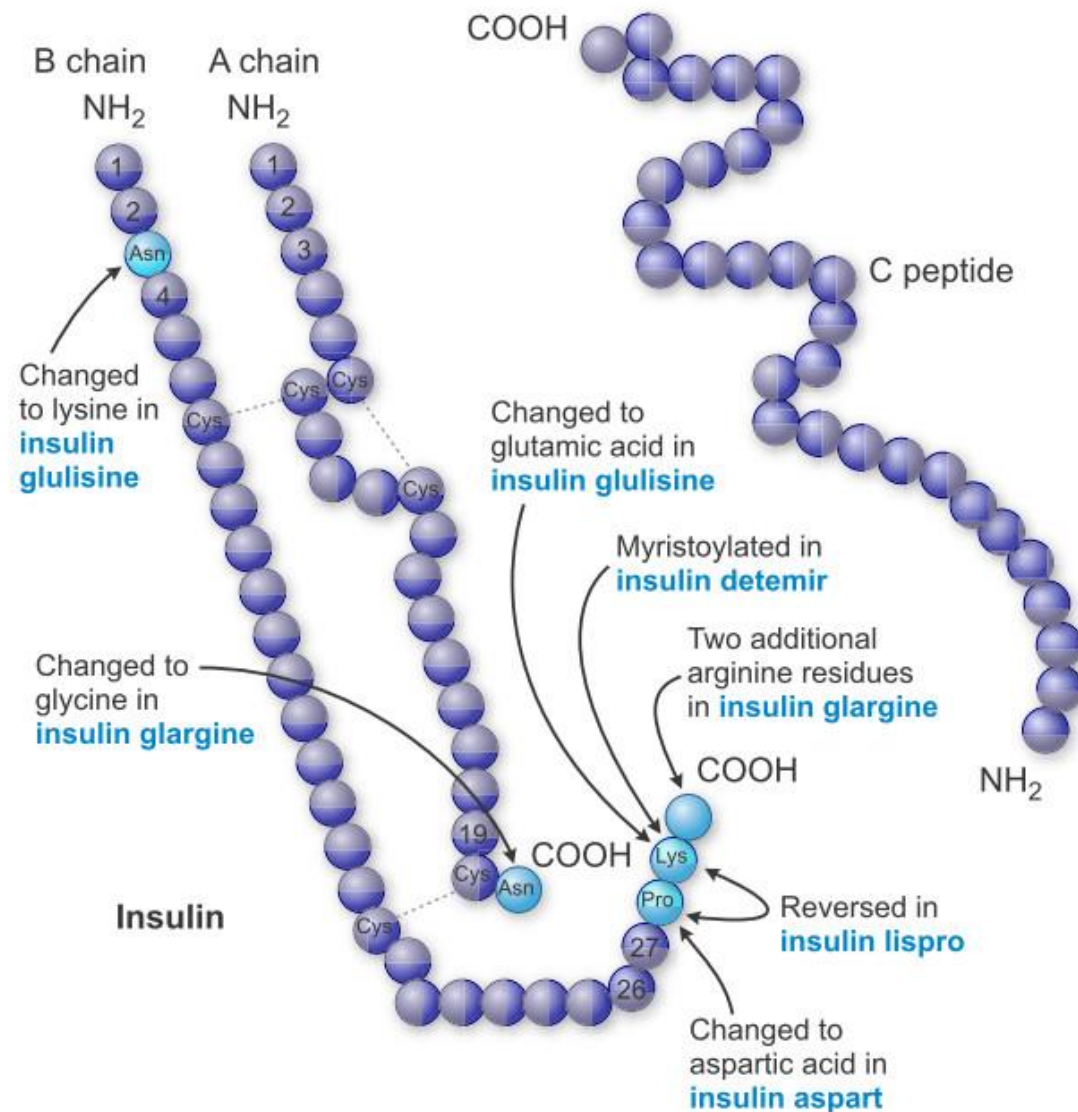
- Được sản xuất bằng công nghệ tái tổ hợp DNA
- Dùng các chủng đặc biệt của *E.coli* hay nấm men biến đổi gen có chứa các gen mã hóa insulin người.

Insulin ngoại sinh:

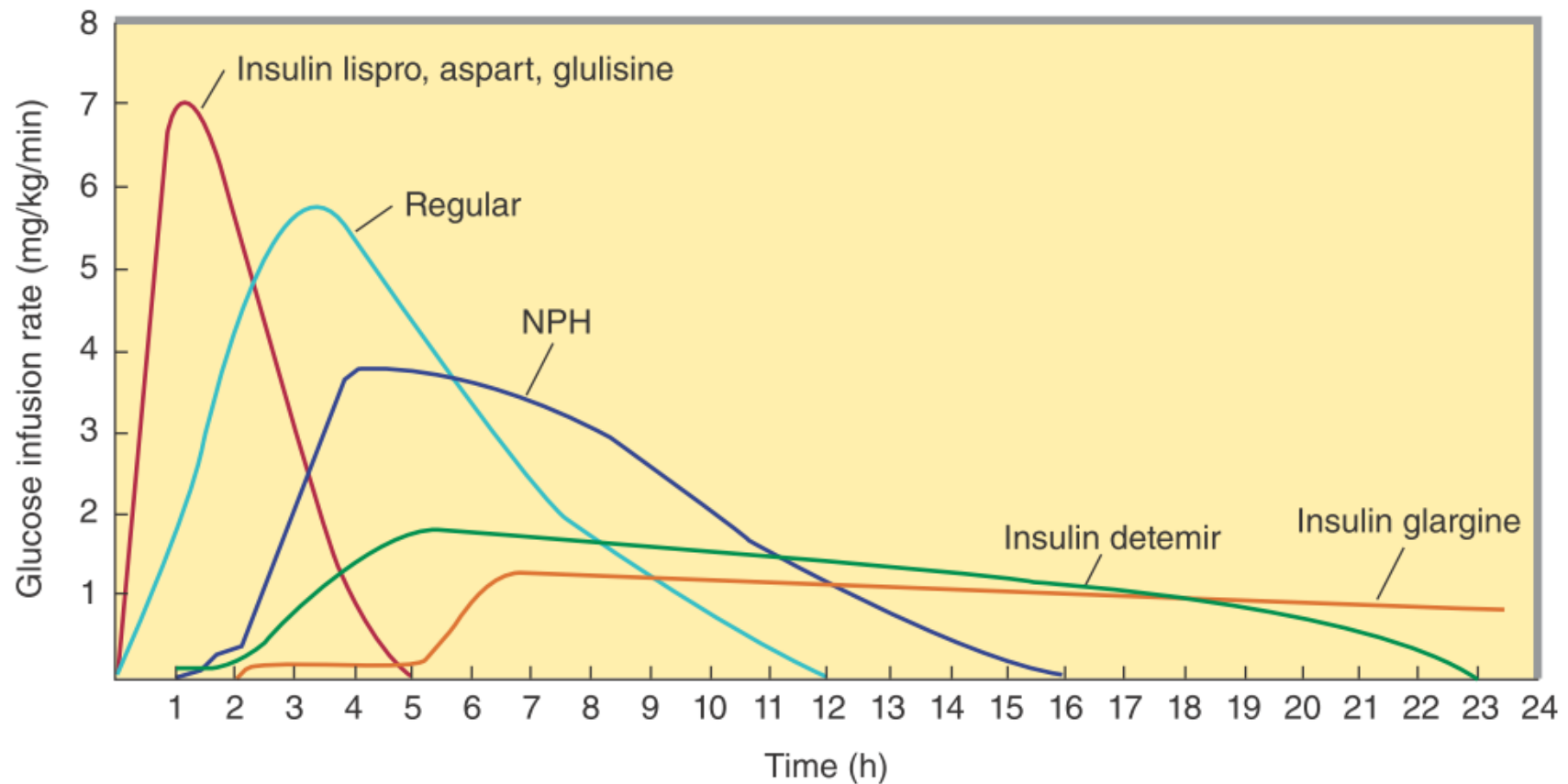
Hiệu chỉnh cấu trúc & thành phần

- Ngăn sự hình thành các phần tử đa phân → ↑ hấp thu & ↓ TG khởi phát
- Thêm protamine → ↓ tính tan → chậm hấp thu
- Thêm lượng nhỏ Zinc → ↑ ổn định insulin

Dược động học Insulin

- Bất hoạt bởi insulin protease/ gan & thận → qua nước tiểu
- Dễ bị hủy/ đường tiêu hóa, hiệu ứng chuyển hóa bước đầu cao
- Hiệu chỉnh chuỗi polypeptide → thay đổi đặc tính PKs

IV. Dược lực học: *Cơ chế tác động*

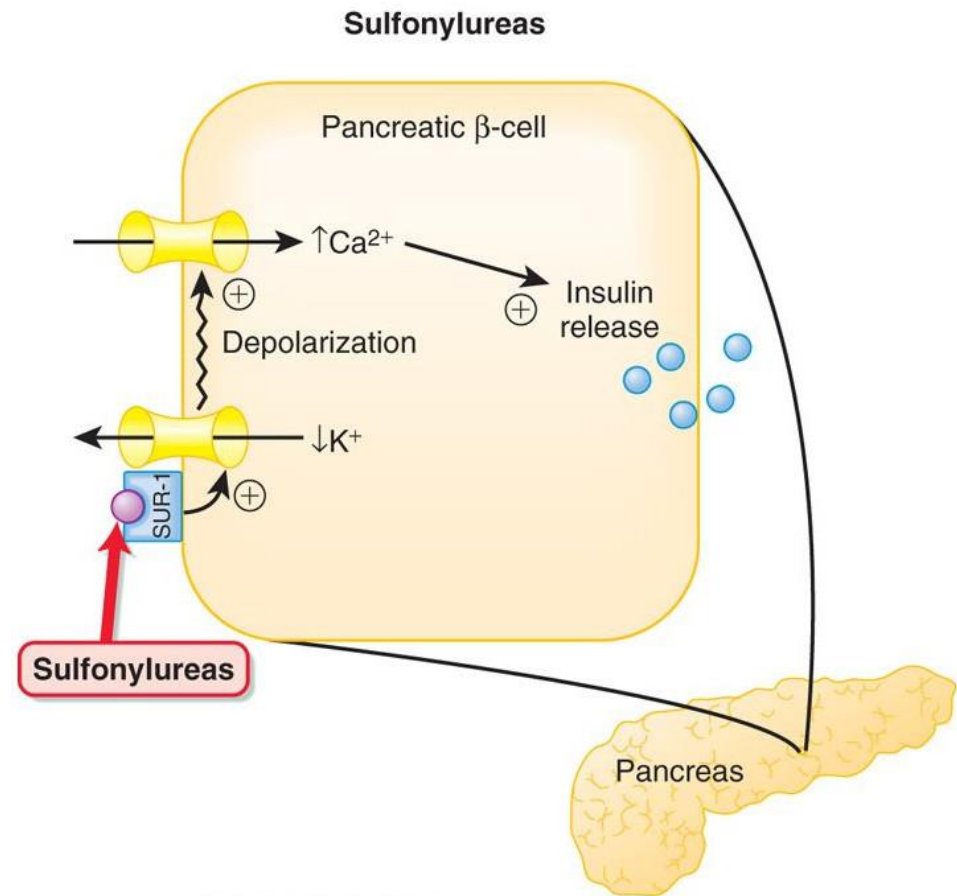
Thuốc đường uống

---

1. Nhóm kích thích tiết insulin
2. Nhóm tăng sự nhạy cảm insulin
3. Nhóm ức chế tái hấp thu glucose tại thận
4. Nhóm ức chế men α -Glucosidase

Nhóm kích thích tiết insulin: *Sulfonylureas*

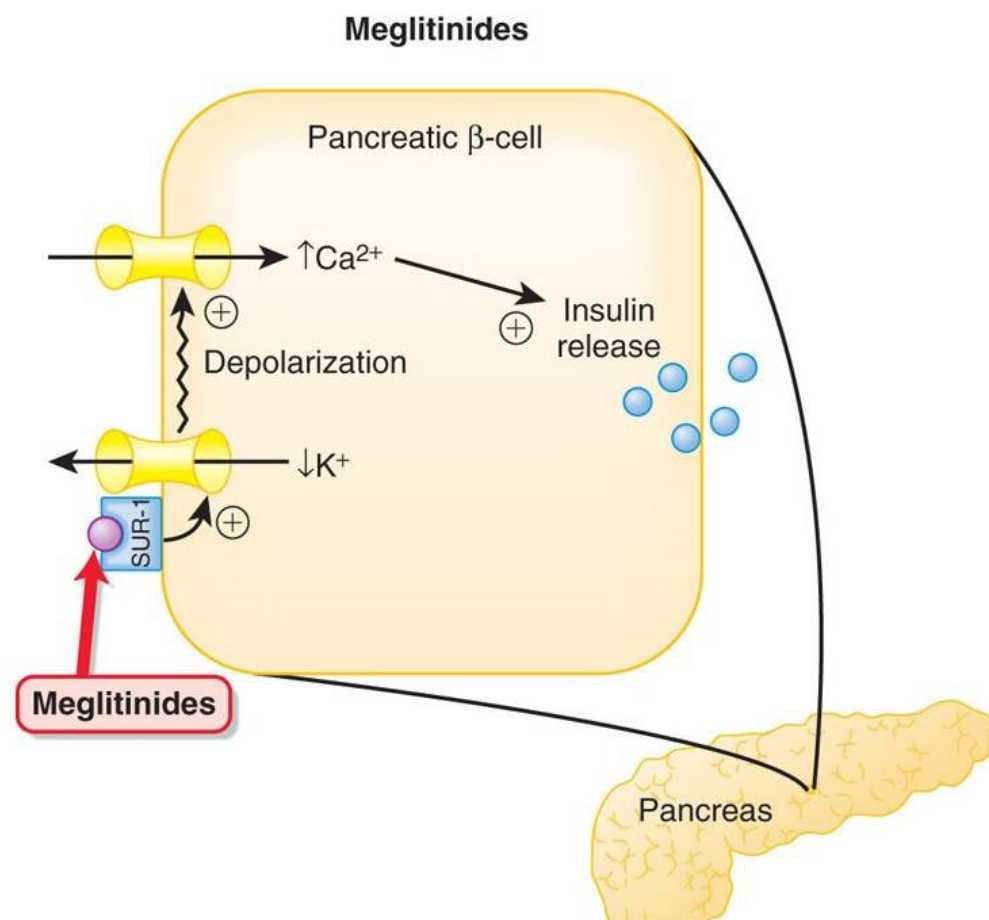
- **Gắn với SUR-1** → khóa kênh K^+ chỉnh lưu nhập bào nhạy cảm ATP → $\uparrow Ca^{2+}$ **nhập bào**
  - $\uparrow$ Phóng thích insulin/ TB β
  - $\downarrow$ [Glucagon]/ máu (?)
  - $\uparrow$ Cân do $\uparrow$ hoạt tính insulin/ mô mỡ

Bardal et al: Applied Pharmacology
Copyright © 2011 by Saunders, an imprint of Elsevier, Inc. All rights reserved.
Figure 14-6

Nhóm kích thích tiết insulin: *Meglitinides*

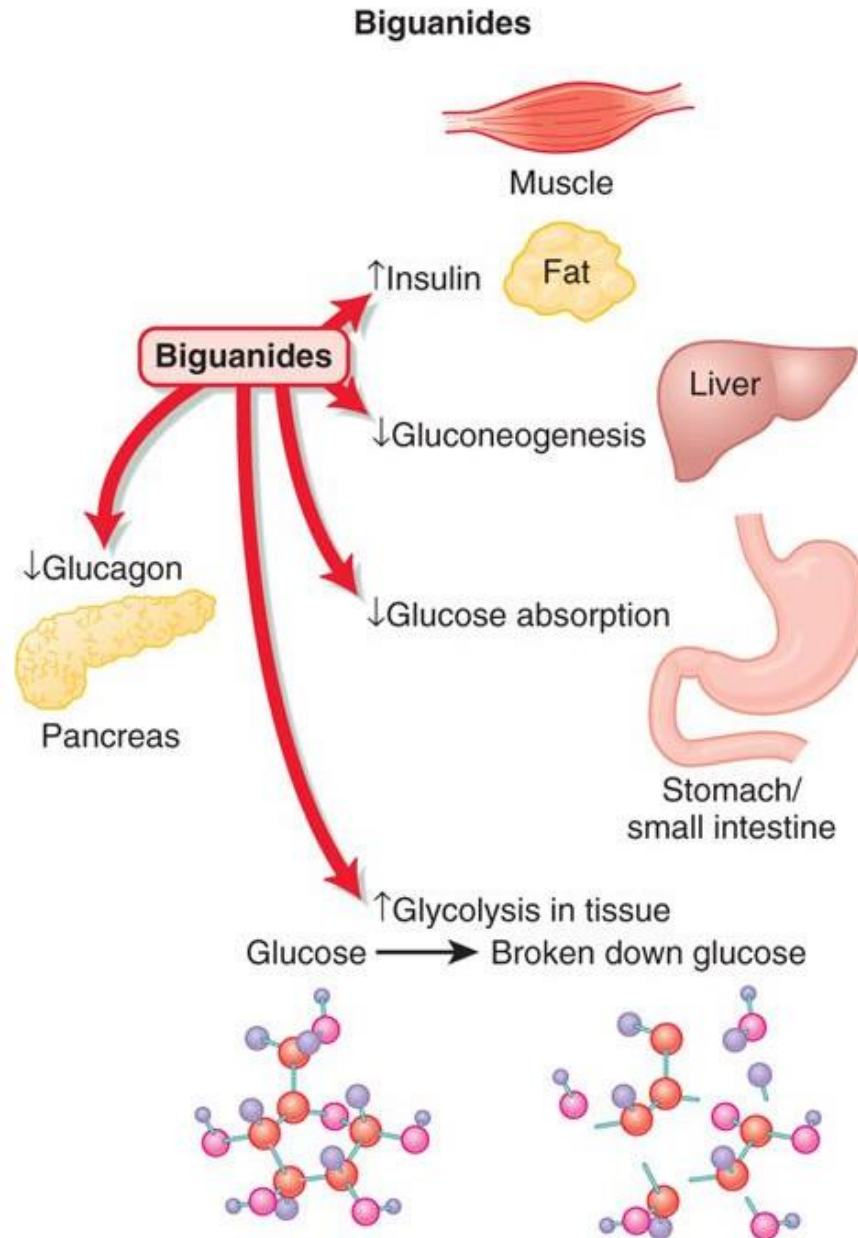
- Tương tự SU $\pm$ *vị trí gắn riêng biệt*
- Khởi phát TD nhanh, kết thúc sớm
- Hiệu quả đặc biệt/ phóng thích insulin sớm sau ăn
→ *điều hoà ĐH sau ăn.*

Bardal et al: Applied Pharmacology
Copyright © 2011 by Saunders, an imprint of Elsevier, Inc. All rights reserved.
Figure 14-5

Nhóm cải thiện đề kháng insulin: *Biguanides*

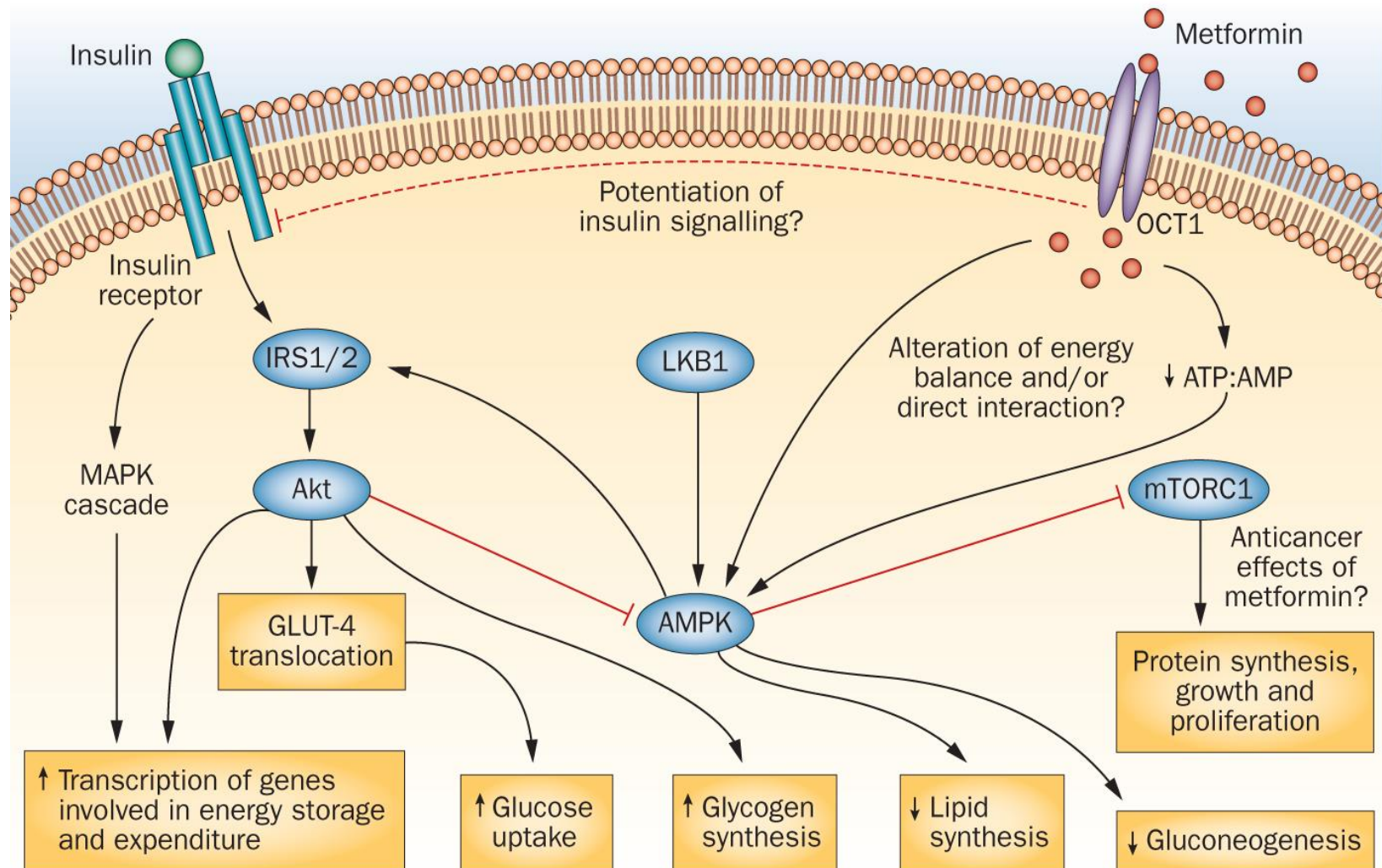

Bardal et al: Applied Pharmacology
Copyright © 2011 by Saunders, an imprint of Elsevier, Inc. All rights reserved.

Figure 14-2

Gợi ý các cơ chế tác động của metformin & sự tương tác của nó với lộ trình tín hiệu của insulin

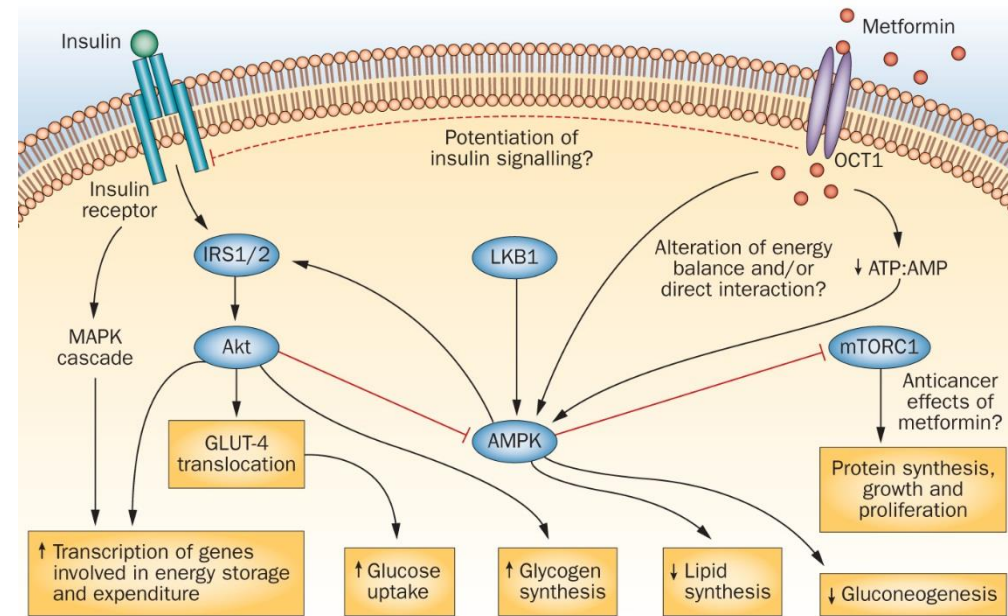
Bailey, C. J. (2012) Insulin plus metformin for T2DM—are there benefits?
Nat. Rev. Endocrinol. doi:10.1038/nrendo.2012.106

Nhóm cải thiện đề kháng insulin: *Biguanides*

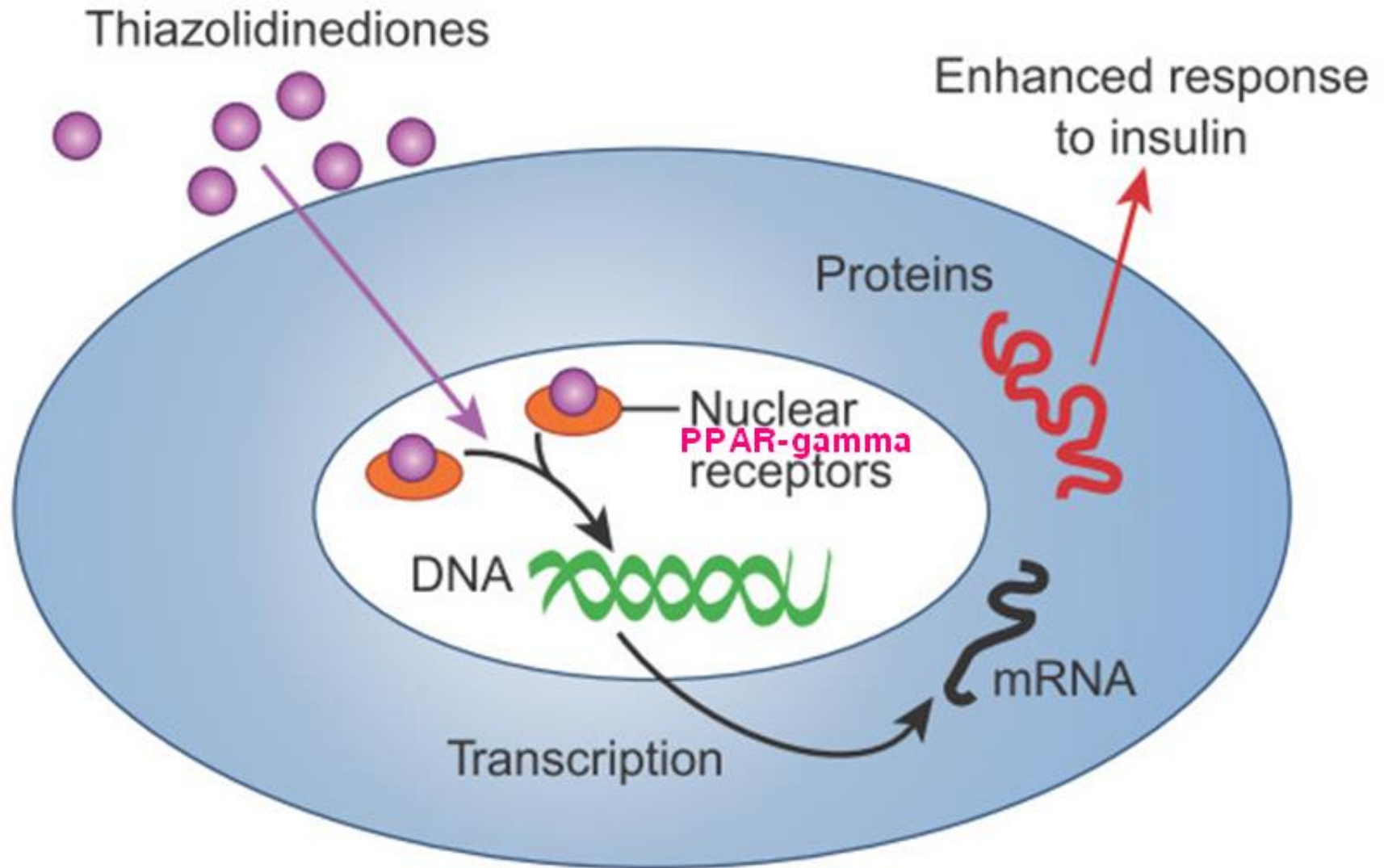
- Cơ chế chưa hoàn toàn sáng tỏ:

- ↑ hoạt AMPK → ↓ *tân tạo glucose/ gan & ↑ hoạt tính insulin/ cơ bắp & mỡ*

- Kích thích trực tiếp sự đường phân/ mô
- ↓ [Glucagon]/ máu
- ↓ hấp thu glucose/ ruột

Nhóm cải thiện đề kháng insulin: **TZDs**

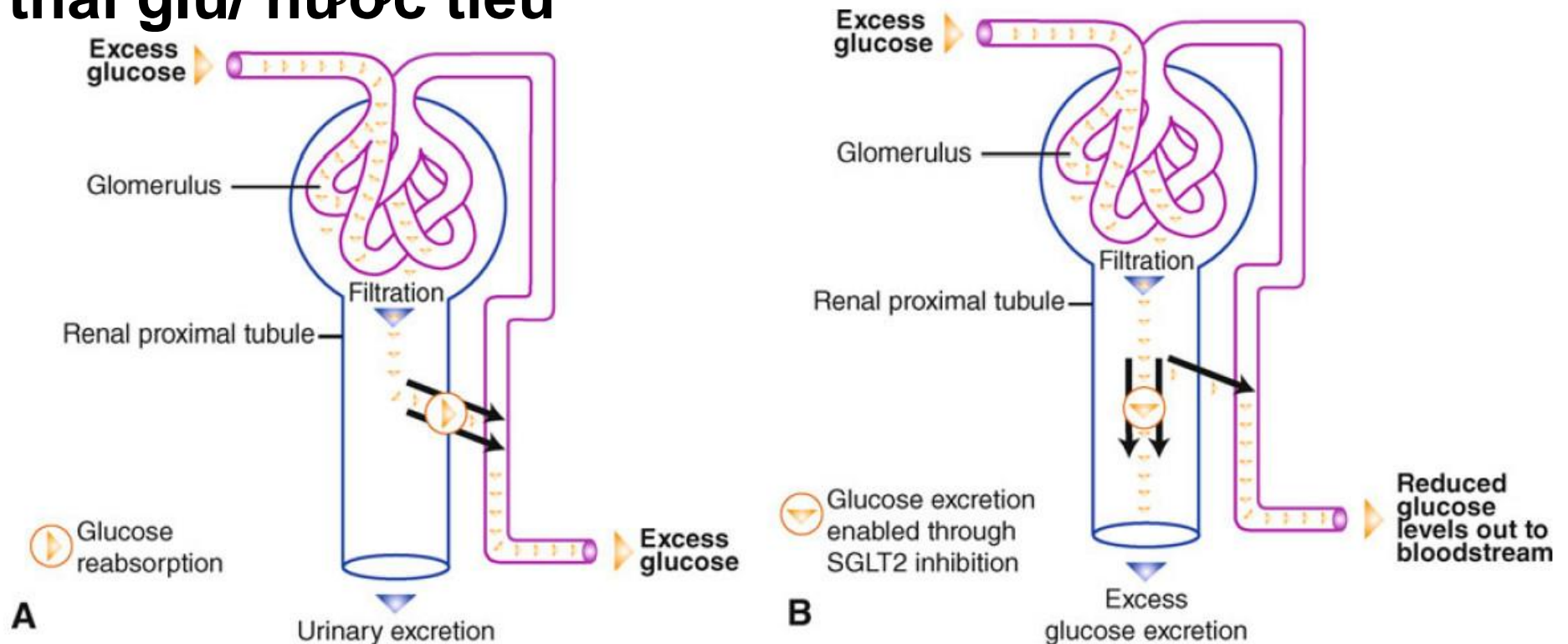

PPAR- γ = *Peroxisome Proliferator-activated Receptor-gamma*

Nhóm ức chế tái hấp thu glucose/ thận

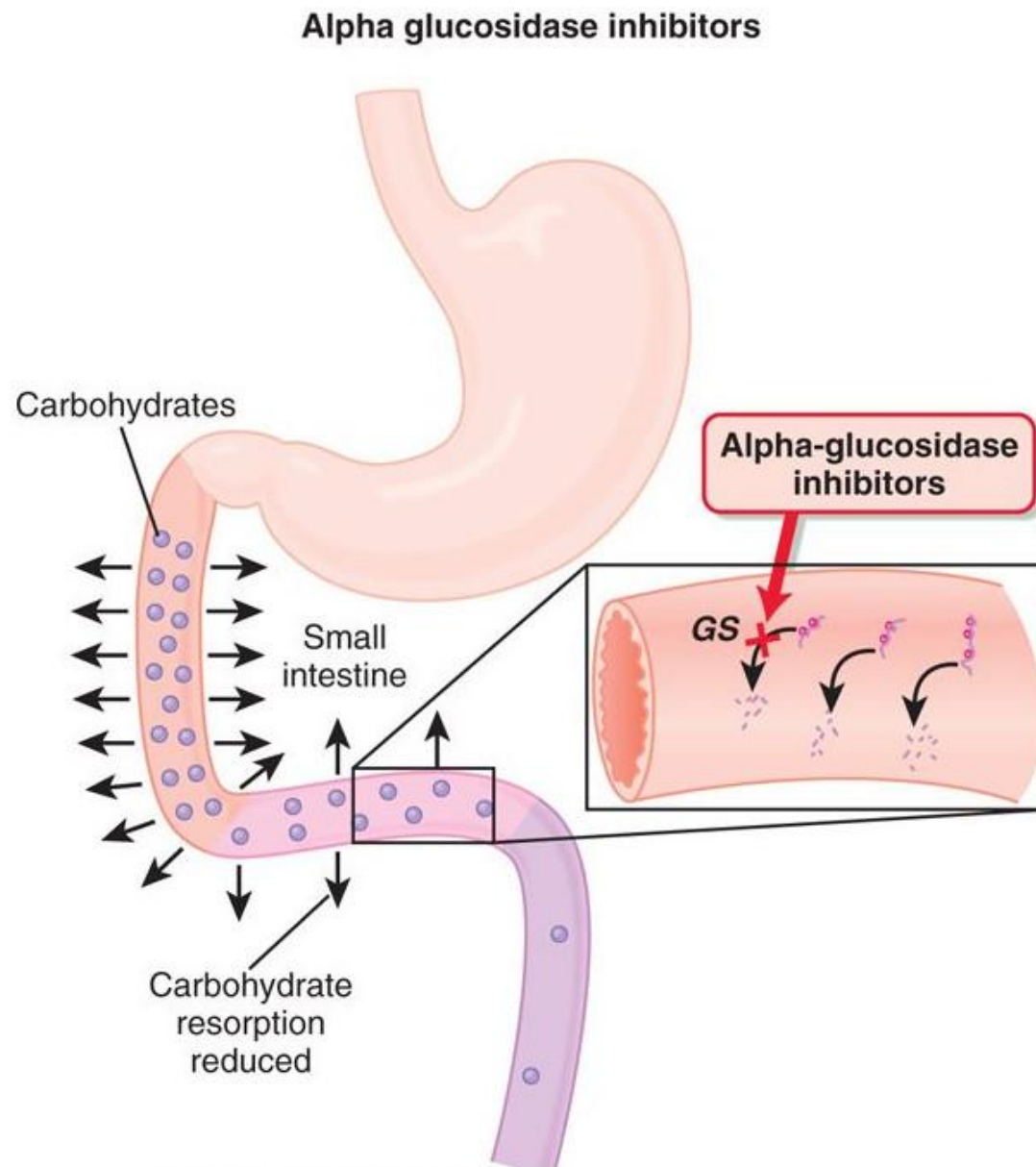
- SGLT2/ ống lượn gần $\rightarrow$ tái HT $>90\%$ glu từ dịch lọc thận
- Khóa SGLT2/ ống lượn gần $\rightarrow$ ngăn tái HT $\rightarrow \uparrow$

thải glu/ nước tiểu

Nhóm ức chế men α -Glucosidase (*Inhibitors*)

Bardal et al: Applied Pharmacology
Copyright © 2011 by Saunders, an imprint of Elsevier, Inc. All rights reserved.

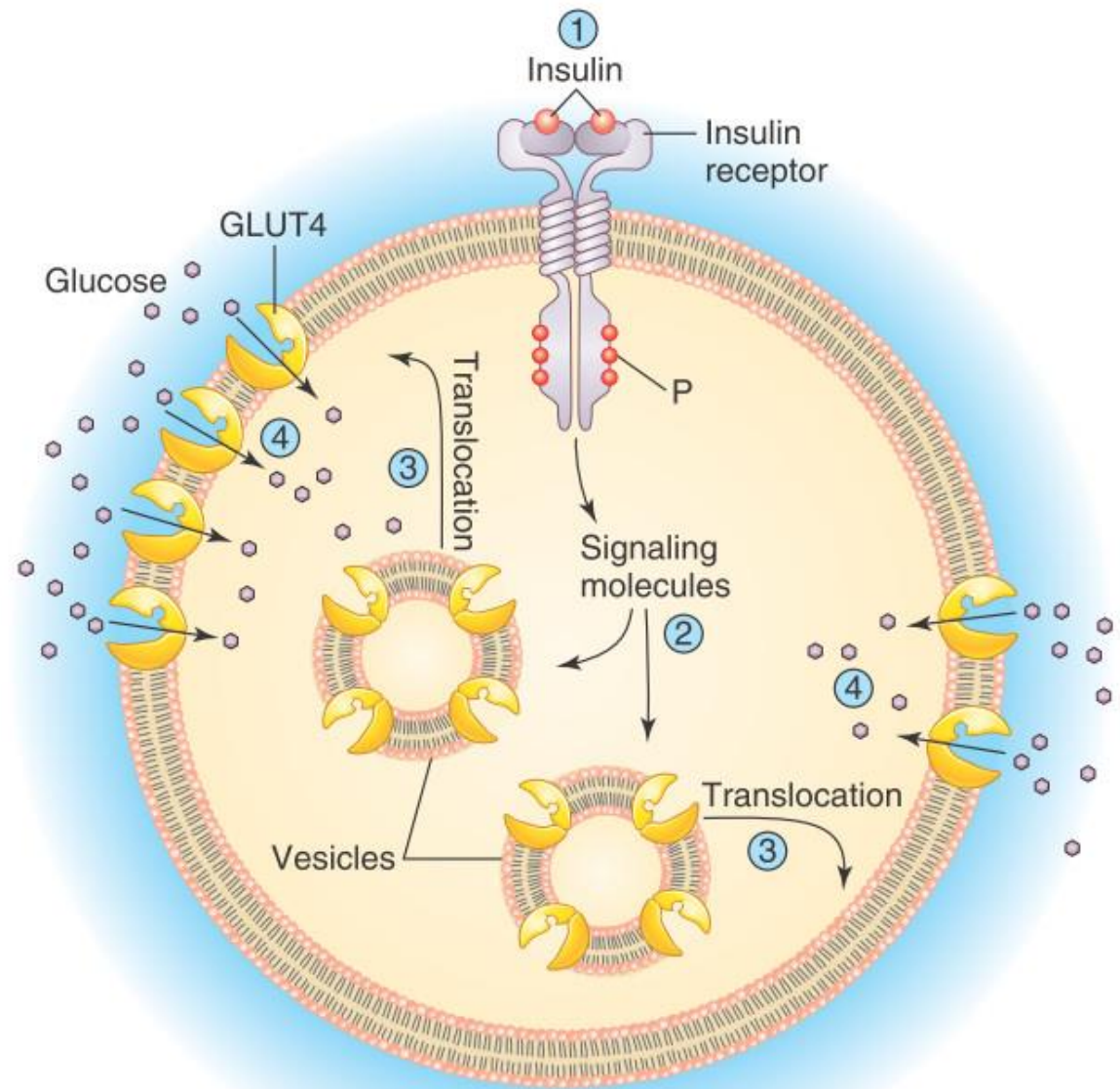
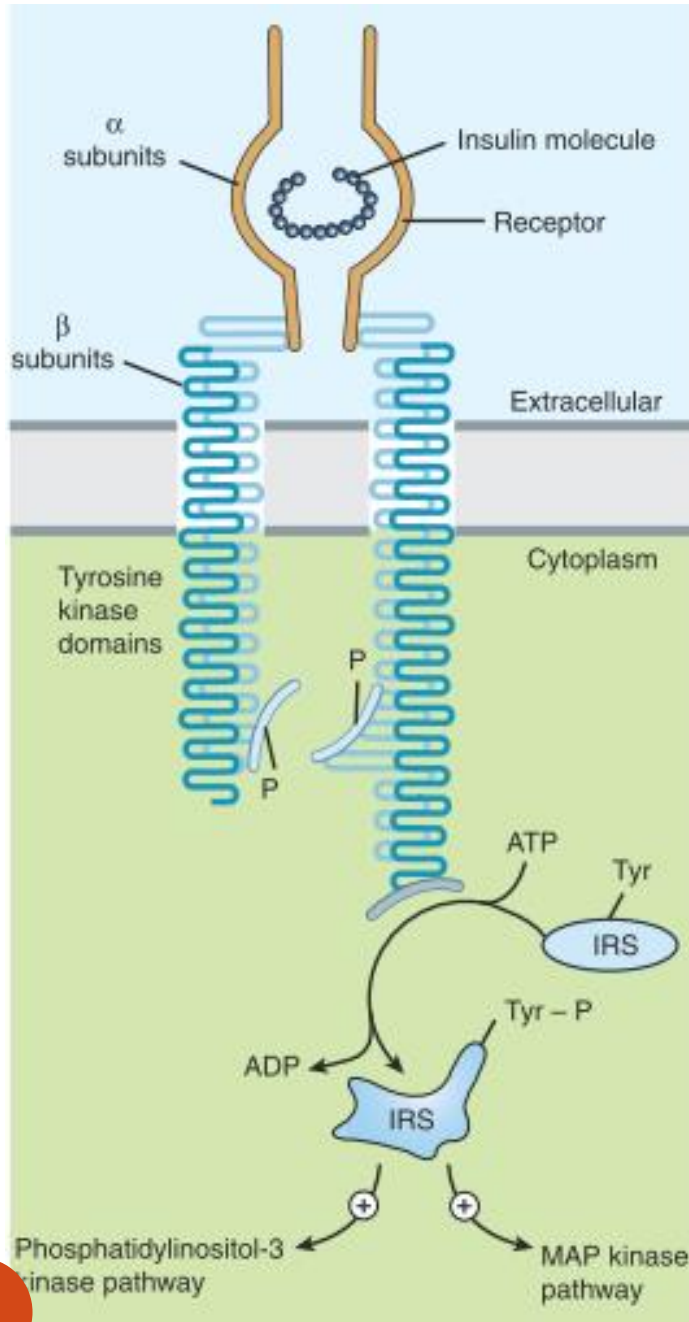
Figure 14-1

Thuốc tiêm

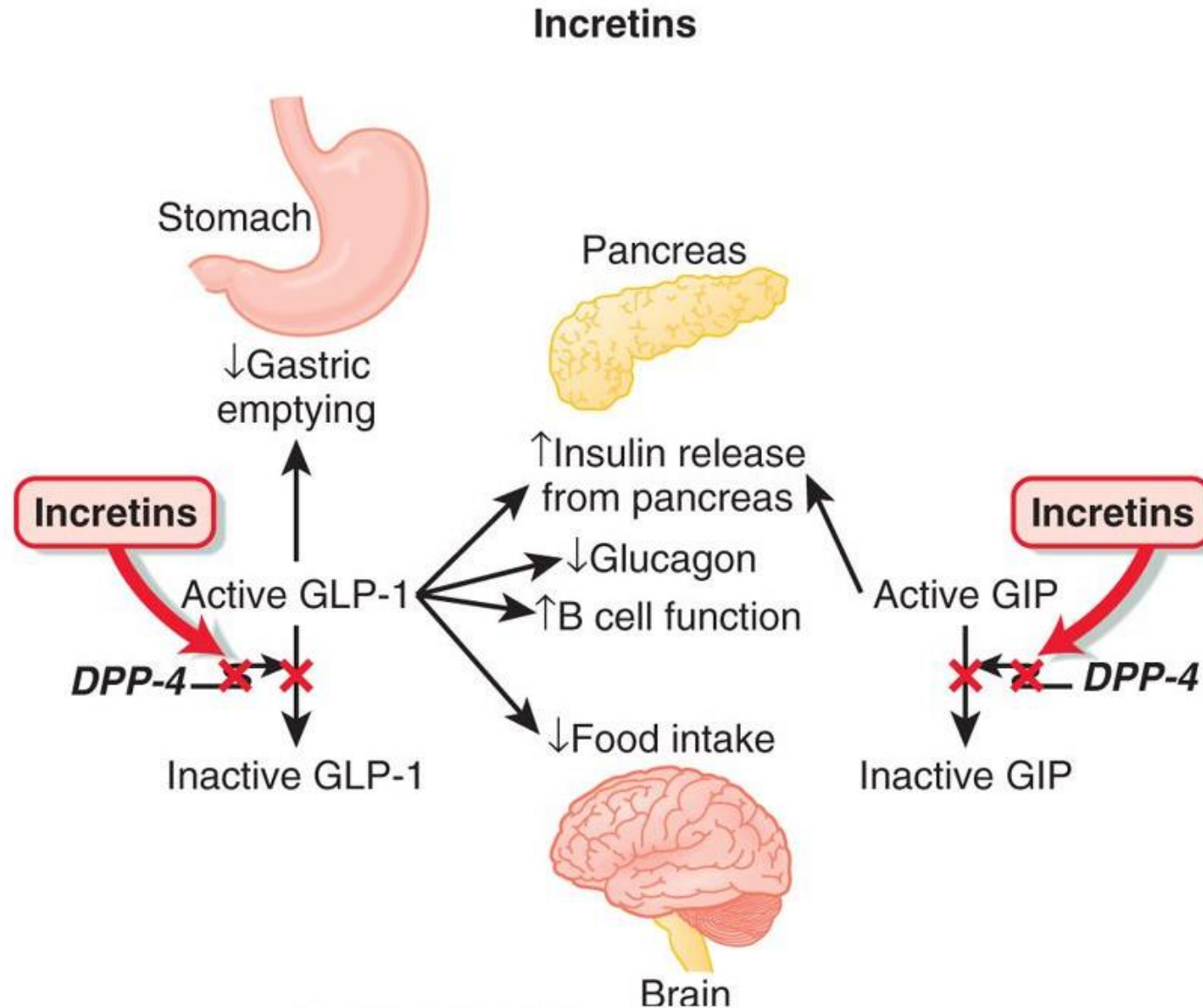
---

1. Insulin ngoại sinh
2. Incretins tổng hợp

Insulin ngoại sinh: *liệu pháp thay thế*

Họ Incretins

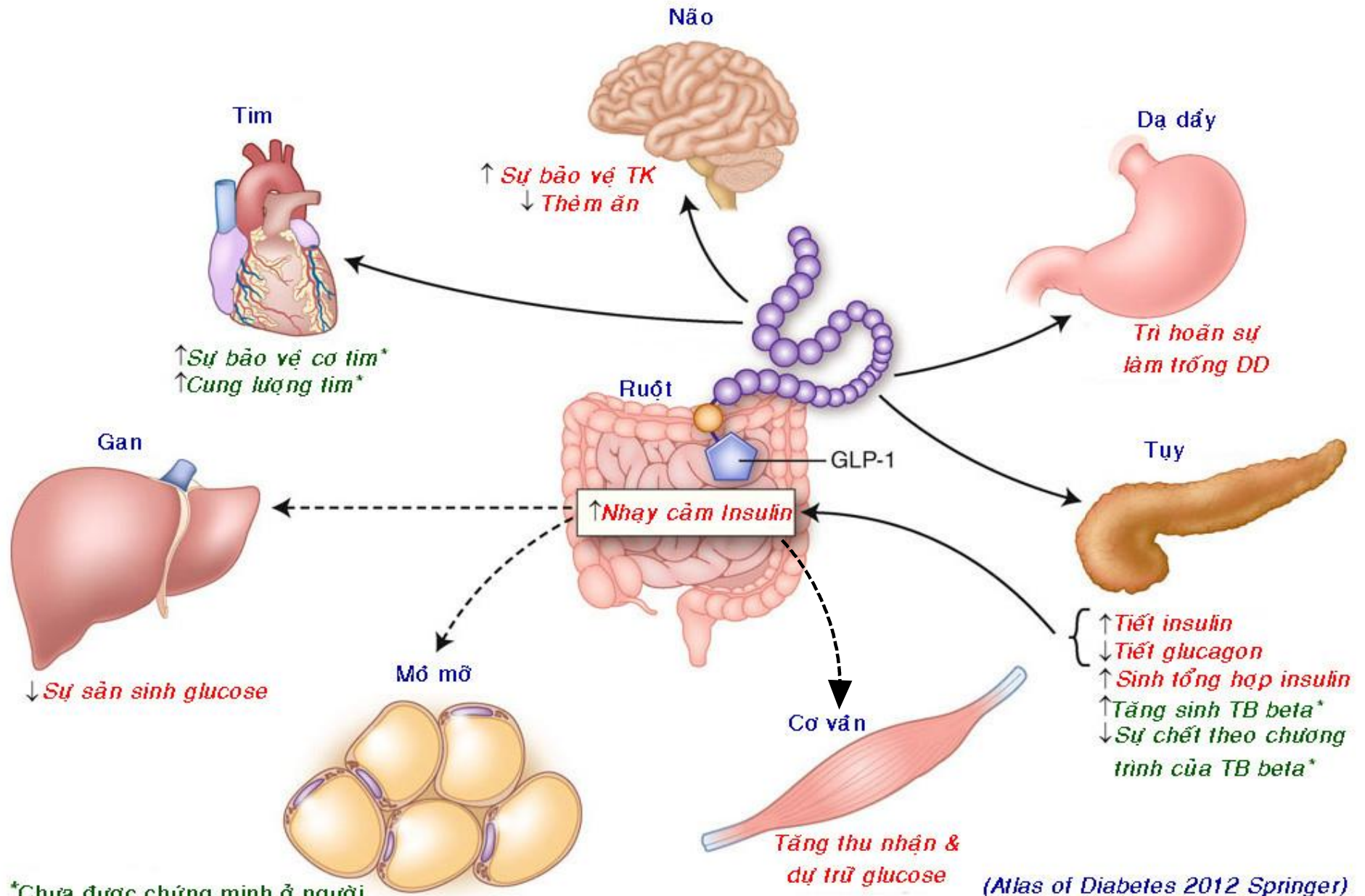

Bardal et al: Applied Pharmacology
Copyright © 2011 by Saunders, an imprint of Elsevier, Inc. All rights reserved.

Figure 14-3

Hoạt tính sinh học của GLP-1

Thông điệp quan trọng

- **Sự phân định các nhóm thuốc** giảm đường huyết không phải luôn luôn rõ rệt
- 01 nhóm thuốc có thể tác động trên nhiều điểm bệnh sinh của tăng đường huyết
- Đồng thời, 01 yếu tố bệnh sinh có thể chịu tác động hiệu chỉnh của nhiều nhóm thuốc
- Phối hợp thuốc là một yêu cầu quan trọng trong kiểm soát tăng đường huyết, nhưng cần dựa trên cơ sở dược lý và các khuyến cáo chính thức

Thông điệp quan trọng

- **Đặc điểm dược động học** của các nhóm thuốc rất phong phú, quyết định nhiều góc độ ứng dụng: *liều lượng, tương tác thuốc, chống chỉ định, ...*
- **Cơ sở tác động chính của các nhóm thuốc:** *đề kháng insulin, giảm [insulin] tương đối, hiệu ứng incretin, sản xuất glucose/ gan, tái hấp thu glucose/ thận*
- **Hạ đường huyết** là biến chứng nguy hiểm của nhiều nhóm thuốc điều trị giảm đường huyết, trong đó nguy cơ cao nhất là **insulin**, tiếp đến là các loại thuốc có tác dụng tăng tiết insulin

Tài liệu tham khảo

1. Nội tiết học đại cương – *Mai Thế Trạch & Nguyễn Thy Khuê* – NXB Y Học 2003
2. Atlas of Diabetes 2012 Springer
3. Diabetes: An Old Disease, a New Insight 2013 (Springer)
4. Drug Guide for Physicians 13th 2012 F. A. Davis Company (DrDrugs on Skyscape)
5. Pharmacotherapy: Principles and Practice 3rd 2013 McGraw-Hill
6. Uptodate 20.1 2013 (*offline version*)

Cảm ơn sự quan tâm theo dõi!
